

Jójárt Krisztián[✧]

Az Ukrajnával szemben alkalmazott orosz kényszerítési stratégia elmélete

DOI 10.17047/HADTUD.2026.36.2.79

A tanulmány az Oroszország által Ukrajnával szemben alkalmazott kényszerítési stratégia elméleti alapjait vizsgálja, különös tekintettel a kritikus infrastruktúra elleni csapások szerepére. Az elemzés bemutatja, hogy az orosz katonai gondolkodás miként integrálja a nem nukleáris elrettentés és a kontaktus nélküli hadviselés koncepcióit, valamint hogy ezek hogyan kapcsolódnak a lakosság életminőségének célzott rombolására épülő kényszerítési logikához. Egy 2011-es orosz elméleti keretre támaszkodva a tanulmány feltárja a célpontkiválasztás mögötti prioritásokat, különös hangsúlyt fektetve az energetikai infrastruktúra elleni támadásokra mint a társadalmi nyomásgyakorlás eszközeire. Az írás amellett érvel, hogy Oroszország stratégiája elsősorban nem az ukrán politikai elit közvetlen kényszerítésére, hanem a lakosság széles rétegeinek terhelésén keresztül kíván politikai engedményeket elérni. Az ukrajnai háború „laboratóriumként” szolgál az orosz elrettentési és kényszerítési koncepciók továbbfejlesztéséhez, amelyekben a nem nukleáris eszközök és a kritikus infrastruktúra elleni műveletek várhatóan növekvő szerepet kapnak.

KULCSSZAVAK: elrettentés, kényszerítés, kontaktus nélküli hadviselés, orosz katonai gondolkodás

The theory of the Russian coercive strategy against Ukraine

This study examines the theoretical foundations of Russia's coercive strategy against Ukraine, with particular emphasis on strikes against critical infrastructure. It explores how Russian military thinking integrates the concepts of non-nuclear deterrence and non-contact warfare, and how these are linked to a coercive logic centred on degrading the civilian population's quality of life. Drawing on a 2011 Russian theoretical framework, the article analyses the prioritization of target selection, highlighting energy infrastructure as a key instrument of societal pressure. The study argues that Russia's strategy is aimed less at directly coercing the Ukrainian political leadership than at exerting pressure through the broad-based deterioration of living conditions. The war in Ukraine serves as a "laboratory" for the further development of Russian deterrence and coercion concepts in which non-nuclear instruments and operations against critical infrastructure are likely to play an increasingly prominent role.

KEYWORDS: deterrence, coercion, non-contact warfare, Russian military thinking

✧ A Svéd Védelmi Egyetem (Försvarshögskolan) posztdoktori kutatója –
Postdoctoral researcher at the Swedish Defence University (Försvarshögskolan);
e-mail: jojart.krisztian@gmail.com; <https://orcid.org/0000-0002-3172-3274>

Bevezetés

A tudományos szakirodalom egyértelműen azt igazolja, hogy az ellenség akaratának megtörésére irányuló stratégiai bombázások hatástalanok,¹ sőt, azok sok esetben kifejezetten kontraproduktívnak bizonyultak, amennyiben nem az ellenség moráljának megtörését, hanem az ellenállás további szítását érték el.² Mégis, a civil infrastruktúra elleni nagytávolságú precíziós csapások fontos elemét képezik az orosz nem nukleáris elrettentésnek, mely a megtagadáson alapuló elrettentési koncepció helyett jóval inkább a büntetésre támaszkodik.³ Míg az úgynevezett „különleges katonai művelet” eredeti terve Ukrajna politikai és katonai vezetésének gyors szétzilálását, valamint az ország „demilitarizálását” irányozta elő, hamar egyértelművé vált, hogy ez a stratégia kudarcot vallott, ami arra készítette a Kremlt, hogy egy elhúzódó háborúra készüljön fel. 2022 őszétől kezdődően Oroszország erősítésbe kezdett a megszállt területeken, és megkezdte a felőrlő háborúhoz szükséges anyagi tartalékok felhalmozását. Oroszország jelenlegi stratégiája három pilléren nyugszik. Egyrészt a kezdeményezés fenntartásán a harctéren az ukrán fegyveres erők folyamatos nyomás alatt tartásával, mindezt úgy, hogy elkerüljön egy újabb mozgósítási hullámot, amely veszélytethetné a rezsim stabilitását. Másrészt az Ukrajna mögötti nyugati egység megbontásán, harmadrészt pedig a polgári lakosság nehézségeinek növelésén abban a reményben, hogy az ukrán polgári lakosság rákényszeríti saját politikai vezetését az orosz követelések elfogadására. Jelen tanulmány ez utóbbi elméleti hátterének körülményaira vállalkozik.

Oroszország kontaktus nélküli háborúja Ukrajnában

Az ukrajnai háborút megelőzően az orosz katonai gondolkodás a kontaktus nélküli hadviselést tekintette a nyugati hadviselés fő formájának.⁴ Az Egyesült Államok által az elmúlt évtizedekben végrehajtott katonai műveletek alapos tanulmányozása alapján egyes orosz katonai teoretikusok arra a következtetésre jutottak, hogy az ellenfél létfontosságú politikai, katonai és gazdasági objektumainak távolról történő megsemmisítése alapvetően változtatja meg a győzelem fogalmát.⁵ Vlagyimir Zarudnyickij vezérezredes, a Vezérkari Akadémia vezetője szerint „a területek megszerzéséért és megtartásáért folytatott küzdelmet felváltotta a nemkívánatos államok kulcsfontosságú struktúráinak ellenőrzése, az uralkodó hatalommal szemben létrehozott párhuzamos kormányokon keresztül.”⁶ A kritikus infrastruktúra és a gazdasági potenciál elleni precíziós csapások elősegíthetik a rezsimváltást azáltal, hogy elégedetlenséget keltenek az érintett lakosság körében. Valerij Geraszimov vezérkarfőnök 2019-ben

1 Horowitz és Reiter kvantitatív elemzésükben 53 esetet vizsgáltak meg 1917 és 1999 között, és arra jutottak, hogy a polgári lakosságot célzó légi hadjáratok nem működtek. Horowitz és Reiter 2001.

2 Lásd Lenthár Balázs történész összefoglaló cikkét erről. Lenthár 2022.

3 Kofman, Fink, Edmonds 2020.

4 Jójárt 2024, 209.

5 Persson 2025.

6 Zarudnyickij 2021, 35.

azt állította, a Pentagon „Trójai faló” stratégiát dolgozott ki, mely a precíziós kontaktus nélküli csapásokat kombinálja az úgynevezett színes forradalmak rezsimváltási technológiájával.⁷

Annak ellenére, hogy az orosz hadtudomány komoly figyelmet szentelt a kontaktus nélküli hadviselésnek az elmúlt évtizedekben, az Ukrajna elleni háború nem tükrözte ezek forgatókönyvét. Ukrán adatok szerint az oroszok a háború első három hónapjában 2478 manőverező robotrepülőgépet indítottak, a csapások azonban az ukrán légvédelemre, valamint azokra a katonai és civil célpontokra korlátozódtak, amelyek elengedhetetlenek voltak az ukrán fegyveres erők szervezett működéséhez.⁸ Annak okát, hogy a „különleges katonai művelet” miért nem követte a kontaktus nélküli hadviselés mintáját, két prominens orosz hadtudományi szerző a Kreml deklarált politikai céljaival magyarázta. Szerzsantov altábornagy, a Vezérkari Akadémia helyettes vezetője, valamint Pavlov ezredes, az orosz vezérkar fő kutatóintézetének számító Katonai-Stratégiai Kutatások Központjának munkatársa szerint a Nyugat Jugoszlávia, Irak és Líbia elleni műveletei elsősorban kontaktus nélküli jellegűek voltak. Céljuk – érvelésük szerint – nem a terület fizikai ellenőrzése, hanem az „irányított káosz” előidézése volt a stratégiai erőforrásokhoz való hozzáférés érdekében. Ezzel szemben a „különleges katonai művelet” célja szerintük az „Oroszországhoz tartozó” területek „felszabadítása” volt.⁹ Ennek értelmében a katonai erő alkalmazása szelektív, kulcsfontosságú katonai célpontok elleni precíziós csapásokra korlátozódott, míg a szárazföldi erők feladata a területek birtokba vétele és ellenőrzése volt. Mindezt ukrán hadtörténészek is megerősítik, akik szerint az oroszok célja a katonai és államigazgatási struktúrák széttérítése volt, míg az ipari létesítmények, a közlekedési és energetikai infrastruktúra megsemmisítése nem szerepelt a tervek között, mivel az orosz politikai vezetés ezek elfoglalását és saját céljaira történő felhasználását irányozta elő.¹⁰ Másutt Szerzsantov és társszerzője, Agejev burkoltan arra utalnak, hogy elmulasztott lehetőség volt, hogy Oroszország nem alkalmazott döntő tömeget a háború kezdeti szakaszában. Érvelésük szerint a hadviselés egyik alapelve a háború kezdeti szakaszának döntő jellege, mivel ezt követően a háború lehetséges fejlődési pályáinak köre gyorsan beszűkül, összhangban az általuk „exponenciális eloszlás törvényének” nevezett jelenséggel.¹¹

Miután a „különleges katonai művelet” terve kudarcot vallott, Oroszország megkísérelte módszeresen leépíteni Ukrajna katonai-gazdasági potenciálját. Ugyanakkor nem volt képes olyan csapásintenzitást fenntartani, amely döntő hatásokat eredményezett volna, részben rakétakészleteinek gyors kimerülése, részben pedig az ukrán légvédelem egyre javuló képességei miatt.¹² Márciustól kezdve Moszkva igyekezett aláásni az ukrán egységet és ellenállási akaratot az internet- és mobilkommunikációs infrastruktúra, valamint rádió- és televíziós adótornyok elleni támadásokkal,

⁷ Johnson 2019.

⁸ Makarov, Reznik 2022, 20–21.

⁹ Szerzsantov, Pavlov 2024, 43.

¹⁰ Makarov, Reznik 2022, 20.

¹¹ McDermott 2025.

¹² Bronk, Reynolds, Watling 2022, 29–30.

időnként szimbolikus célpontok elleni csapásokkal kiegészítve.¹³ Októbertől kezdve az oroszok Ukrajna villamosenergia-hálózatát vették célba. Nehéz élesen elválasztani egymástól Oroszország azon célját, hogy csökkentse Ukrajna katonai képességeit, illetve azt, hogy a polgári lakosság szenvedésének növelésén keresztül a kijevi vezetést ultimátumainak elfogadására kényszerítse. Ugyanis bizonyos célpontkategóriák egyidejűleg mindkét célt szolgálhatják. Mégis, a háborút megelőzően publikált orosz katonai-elméleti munkák értékes betekintést nyújtanak abba, hogy az orosz katonai vezetés miként gondolkozhat háborús céljainak Ukrajnára kényszerítéséről.

A kontaktus nélküli kényszerítés orosz elmélete

Az orosz hadtudósok korán felismerték, hogy a nagy hatótávolságú precíziós fegyverek alááshatják a nukleáris elrettentés hitelét azáltal, hogy a nagy pontosságú csapások hatásukat tekintve összevethetők a nukleáris fegyverekével, miközben alkalmazásuk mind katonai, mind politikai szempontból elfogadhatóbb. Ez arra ösztönözte Moszkvát, hogy maga is jelentős precíziós csapásmérő képességekre tegyen szert, biztosítva az elrettentés rugalmasságát, illetve ezáltal annak hitelességét.¹⁴ Az ukrajnai háború megerősítette ezeket a nézeteket, jelezve, hogy a nem nukleáris elrettentés szerepe növekedni fog az eskaláció megelőzésében, illetve a háború léptékének korlátok között tartásában.¹⁵ Az Ukrajna elleni nagyléptékű háború idejére az orosz hadtudomány már átfogó koncepciókkal rendelkezett a nem nukleáris elrettentésre vonatkozóan.¹⁶ E koncepciók középpontjában az állt, miként lehet költségeket róni az ellenfélre, elsősorban annak katonai-gazdasági célpontjainak fenyegetésén keresztül.¹⁷ Az alternatíva – elfogadhatatlan mértékű veszteség okozása az ellenség fegyveres erőinek már a támadás kezdetén – rendkívül hatékony stratégiai felderítési képességeket igényel. Következésképpen a szemben álló fél katonai-gazdasági potenciáljára mért elfogadhatatlan károk okozása alkalmasabbnak tekinthető egy katonailag gyengébb, ugyanakkor nagy hatótávolságú csapásmérő képességekkel rendelkező állam számára.¹⁸ A nem nukleáris elrettentésről szóló orosz gondolkodást nagyban alakította az a meggyőződés, hogy a nyugati társadalmak nem képesek jelentős anyagi veszteségeket – nem beszélve az emberi áldozatokról – tartósan elviselni. Ahogyan két meghatározó orosz katonai teoretikus, Szergej Csekinov és Szergej Bogdanov 2010-ben írta: „Bármely európai ország gazdasága és infrastruktúrája nagyszámú olyan – köztük számos potenciálisan veszélyes – célponttal rendelkezik, amelyek létfontosságúak a nép és a kormányzat túlélése szempontjából. [...] Annak világos megértése egy potenciális ellenfél részéről, hogy az általa indított katonai műveletek győzelem és kitűzött céljai elérése helyett környezeti és társadalompolitikai katasztrófává válhatnak, hatékony tényező lehet az Oroszország biztonságát fenyegető veszélyek gyakorlati bekövetkeztének visszatartásában.”¹⁹

¹³ Uo. 28.

¹⁴ McDermott, Bukkvoll 2017, 31.

¹⁵ Kokosin 2024.

¹⁶ Adamsky 2023, 35.

¹⁷ Kofman, Fink, Edmonds 2020, 10.

¹⁸ Vlagyimirov 2018, 478.

A valószínűleg legátfogóbb nyilvános forrás, mely betekintést kínál a nem nukleáris elrettentés és kényszerítés orosz koncepciójába egy Szkripnyik nevű kutató 2011-es tanulmánya. A mű rendkívül részletes betekintést nyújt az orosz nem nukleáris kényszerítés logikájába, és a benne felvázolt, kritikus fontosságú célpontok rangsorolására szolgáló módszereket valószínűleg az Ukrajna elleni precíziós csapások tervezése során is alkalmazzák.

Szkripnyik a megsemmisítésre kijelölt objektumokat két kritérium alapján különbözteti meg: az állam működése szempontjából betöltött jelentőségük, valamint a lakosság és a politikai vezetés számára fennálló pszichológiai jelentőségük szerint. Az első kategóriába tartozó célpontokat számszerűsíthetőnek tekinti, míg a pszichológiai jelentőséggel bíró objektumok eredendően nem számszerűsíthetők, és az ellenséges állam döntéshozóinak, illetve lakosságának szubjektív preferenciáitól függenek. Az ilyen célpontok azonosításához Szkripnyik az adott országgal foglalkozó szakértők bevonását javasolja.²⁰

A számszerűsíthető objektumok három fő kategóriába sorolhatók: (1) aktív katonai objektumok, (2) passzív katonai objektumok, valamint (3) a gazdasági és társadalmi szférához tartozó objektumok. Az aktív katonai objektumok közé tartoznak a stratégiai nukleáris erők és az általános rendeltetésű erők. A passzív katonai objektumok magukban foglalják az állami és katonai vezetési-irányítási központokat, a rakéta-indító parancsnoki állásokat, a lég- és rakétavédelmi létesítményeket, a rádióátviteli és átjátszó központokat, a kommunikációs csomópontokat, a kozmikus felderítés elemeit, valamint a fegyverraktárakat. A gazdasági és társadalmi objektumok közé tartoznak az ipari és adminisztratív épületek, az olaj- és gáztermelő platformok, az olajfinomítók, az üzemanyag- és kenőanyag-tárolók, a vegyi üzemek, az erőművek – beleértve a vízerőműveket és az atomerőműveket is –, a villamosenergia-átviteli hálózat, a közlekedési rendszerek (utak, vasutak és kikötők), valamint a kommunikációs infrastruktúra, például az adótoronyok és kapcsolóközpontok.²¹

A nem számszerűsíthető objektumok két alcsoportba sorolhatók: (1) a döntéshozók személyes tulajdonát képező objektumok, mint például vidéki rezidenciák, kereskedelmi és ipari eszközök, valamint egyéb, „közvetlen figyelem” tárgyát képező javak; és (2) a magas életszínvonallal és szellemi fejlődéssel összefüggő objektumok, beleértve a kulturális központokat, vallási épületeket és történelmi emlékeket. E kategóriák prioritása az adott ellenféllel szemben alkalmazott stratégiától függ. A magas életszínvonallal és demokratikus politikai rendszerrel rendelkező európai országok esetében a gazdasági objektumok megsemmisítése élvez prioritást. Ezzel szemben az ázsiai államok, az úgynevezett „harmadik világ” országai, illetve a nyugattól eltérő kormányzati rendszerekkel, életszínvonallal és értékrenddel rendelkező államok esetében a kritikus fontosságú objektumok kiválasztása más prioritások mentén történik.²²

19 Csekinov, Bogdanov 2010, 9.

20 Szkripnyik 2011, 129–130.

21 Uo. 130–131.

22 Uo. 131.

Ezen az alapon Szkripnyik két átfogó stratégiát azonosít az ellenfél döntéshozói-
nak befolyásolására: az egyik elsősorban az állami vezetés és az uralkodó elit ellen
írányul, míg a másik a polgári lakosságot célozza. Addig míg előbbi esetben a passzív
katonai objektumok és az uralkodó elit személyes tulajdona élvez elsőbbséget, az
utóbbi esetben a gazdasági objektumok kerülnek előtérbe, különös tekintettel arra,
hogy azok kiesése a lakosság mekkora részét érinti. Ez utóbbi stratégia célja a lakos-
ság életminőségének csökkentése (*снижение качества жизни населения*). A külön-
böző célpontkategóriák osztályozásakor a következő tényezőket veszik figyelembe:
(1) az érintett népesség száma, (2) az életminőség csökkenésének mértéke, (3) az élet-
minőség romlásának sebessége, valamint (4) az életminőség helyreállításához szük-
séges maximális idő.²³

Oroszország kényszerítő stratégiája Ukrajnával szemben

A fenti szempontok alapján kijelenthető, hogy Oroszország kényszerítő stratégiája
Ukrajnában nem az uralkodó elit számára okozott veszteségre, hanem a lakosság szé-
les rétegeinek életszínvonal csökkentésére irányul. Ez a megközelítés összhangban áll
azzal a feltételezéssel, hogy az ország védelmi erőfeszítései mögött álló erős társadalmi
támogatás megakadályozná az ukrán politikai vezetést abban, hogy elfogadja az orosz
követeléseket, még akkor is, ha erre hajlandóságot mutatna. Ilyen körülmények között
az ukrán politikai vezetés közvetlen kényszerítése csekély stratégiai haszonnal kecse-
get. A fenti szempontokat figyelembe véve (az érintett népesség száma, az életminőség
csökkenés mértéke és annak sebessége, valamint az életminőség helyreállításához
szükséges maximális idő) Szkripnyik egyértelműen az elektromos hálózat elleni táma-
dásokat preferálja, mivel a villamosenergia-infrastruktúra megsemmisítése a lakosság
széles rétegeit érinti, és az ebből fakadó életminőség-csökkenés pedig azonnal érzékel-
hető. Ugyanakkor e célpontok egyik kulcsfontosságú jellemzője, hogy megsemmisíté-
sük rendszerint minimális közvetlen emberveszteséggel jár, ami az ilyen csapásokat
politikailag és katonailag egyaránt elfogadhatóbbá teszi. Szkripnyik azt is megjegyzi,
hogy az életminőség legjelentősebb romlása olyan objektumok károsodásából ered,
amelyek megsemmisítése nagyszabású katasztrófákat idézhet elő, például mérgező
vegyi anyagok kibocsátását vagy árvizeket.²⁴

A háború során az orosz erők széles körben támadták ugyan a vízerőműveket,
veszélyes vegyi létesítmények elleni szándékos és szisztematikus csapásokra azon-
ban ezidáig nem került sor. Annak ellenére, hogy a veszélyes objektumok elleni csa-
pások elméleti lehetőségére nem csupán Szkripnyik, de más orosz hadtudósok is
utalnak. Két sokat publikáló kutató, Pavel Dulnyev és Vlagyimir Orljanszkij például
amellett érvelnek, hogy a „nukleáris vagy más környezetre veszélyes létesítmények
megsemmisítése (vagy azzal való fenyegetés) egy harcászati művelet során képes lehet
megváltoztatni egy állam politikai célkitűzéseit”.²⁵ Hasonlóképpen, az Ukrajna elleni
műveletet korábban irányító Szergej Szurovikin tábornok egy 2014-es tanulmányban

²³ Uo. 131–132.

²⁴ Uo. 132.

²⁵ Dulnyev, Orljanszkij 2015, 45.

megfontolásra érdemesnek javasolta azokat a destabilizáló célú aszimmetrikus műveleteket, amelyek például a „tengeri logisztika megzavarására” vagy „technológiai katasztrófa előidézésére” irányulnak.²⁶

Oroszország kényszerítő stratégiája a Nyugattal szemben

Moszkva nézőpontjából az ukrajnai háború a Nyugattal szemben vívott hibrid háború kinetikus hadszínterét képezi. Bár a nyugati államok nem közvetlen résztvevői a konfliktusnak, kiterjedt pénzügyi és katonai támogatást nyújtanak Ukrajnának. A háború során Oroszország képtelen volt elvágni Ukrajnát ettől a támogatástól, vagy akárcsak hatékonyan akadályozni ezt. Ez pedig jelentősen korlátozza Oroszország lehetőségeit arra, hogy gyengítse Ukrajna katonai-gazdasági potenciálját, hiszen – ahogy a fentebb említett Szerzsantov és Pavlov is fogalmaz – annak jelentős része „a hadszíntéren kívül”, azaz a nyugati országok területén található.²⁷ Következésképpen az orosz katonai teoretikusok az úgynevezett „hibrid akciók” komplex alkalmazását szorgalmazzák, annak érdekében, hogy „a szemben álló koalíción belül feszültséget és megosztottságot generáljanak az ellenséges országnak nyújtott katonai-technikai és gazdasági segítségnyújtást illetően”.²⁸ A háború kezdete óta számos orosz szabotázsakcióról számoltak be európai kritikus infrastruktúrák ellen. Ezeket a tevékenységeket – a drónok behatolásával, valamint az európai NATO-tagállamok ellen irányuló információs és kiberműveletekkel együtt – az orosz terminológia a nem erőszakos elrettentés részeként értelmezi.

Az elrettentő intézkedések kívánt hatásait illetően Roman Durnyev és Jekatyerina Szviridok, az Orosz Rakéta- és Tüzérségi Tudományos Akadémia kutatói, ötféle kárt különböztetnek meg, mint a nem nukleáris elrettentés célzott hatásait:

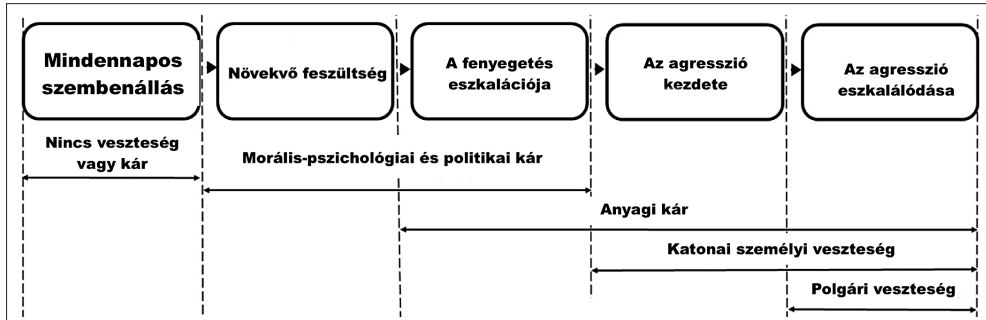
- morális-pszichológiai kár,
- politikai kár,
- anyagi kár,
- veszteségek a fegyveres erők személyi állományában,
- civil veszteségek.

Ezeket a szerzők a katonai fenyegetettség különböző időszakainak feleltetik meg (lásd az 1. ábrát). Amennyiben ezt a kategorizálást valóban elfogadja az orosz katonai vezetés, úgy induktív megközelítéssel kikövetkeztethető, hogy miként látja Moszkva a Nyugattal fennálló konfliktusának jelenlegi szakaszát abból kiindulva, hogy Oroszország milyen eszközökkel él az európai országokkal szemben. Az eddigi orosz lépések nagyrészt a morális-pszichológiai és politikai kár kategóriáiban maradtak, de anyagi károkat is magukban foglaltak. Az orosz szabotázsakciók, a NATO légtérébe történő drónos berepülések, a kibertámadások és egyéb rosszindulatú műveletek célja, hogy politikai kárt okozzanak az európai politikai eliteknek, valamint jelezzék a nyugati országok döntéshozói és társadalmi számára, hogy Oroszország további költségeket képes rájuk róni Ukrajna támogatásáért.

²⁶ Szurovikin 2014, 41.

²⁷ Szerzsantov, Pavlov 2023, 27.

²⁸ Uo. 29.

1. ábra.

Különböző típusú károk és veszteségek, illetve a katonai agresszió kezdeményezésének szakaszai közti korreláció

Következtetések

Oroszország jelentős tapasztalatokat nyer az ukrajnai háborúból, ideértve azokat a tanulságokat is, amelyek alapján várhatóan tovább finomítja majd elrettentési és kényszerítési stratégiáját. A háborút megelőzően az orosz katonai gondolkodók átfogó elrettentési koncepciókat dolgoztak ki, amelyeket jelenleg nagy valószínűséggel Ukrajnában tesztelnek. A háború továbbá megerősítette az orosz stratégiai gondolkodók számára, hogy a nukleáris elrettentés önmagában nem elegendő sem a háború kitörésének megakadályozására, sem az eszkaláció korlátozására egy lokális konfliktusban. Következésképpen a nem nukleáris elrettentés várhatóan nagyobb szerepet fog játszani a jövőben.

A pilóta nélküli rendszerek alkalmazása egyre inkább beépül az orosz nem nukleáris elrettentés eszköztárába, és várhatóan tovább formálja annak koncepcionális fejlődését. Az olcsó, tömegesen előállítható pilóta nélküli csapásmérő rendszereket egyes orosz katonai szakértők aszimmetrikus előnyként értékeli Oroszország számára,²⁹ megjegyezve, hogy a „lázadó népek és kormányaik büntetlen, kontaktus nélküli verése” a múlt részévé válhat.³⁰ Más szóval, a drónok nagyléptékű alkalmazása hiteles elrettentést jelent a nyugati kontaktus nélküli hadviseléssel szemben.

Független kutatók arra a következtetésre jutottak, hogy a civil infrastruktúra légi támadásokkal szembeni sérülékenysége csekély hatással van annak valószínűségére, hogy egy célba vett állam alávesse magát a kényszerítő fél követeléseinek, és nem találtak bizonyítékot arra sem, hogy a demokratikus rendszerek fogékonyabbak lennének a kényszerítésre.³¹ Ennek ellenére az orosz nem nukleáris elrettentési koncepciók jelentős hangsúlyt fektetnek az ellenfél civil infrastruktúrája elleni támadásoknak, és abból az előfeltevésből indulnak ki, hogy a demokratikus államok különösen sérülékenyek e kényszerítési formával szemben. Oroszország Ukrajnában alkalmazott

²⁹ Kalisztratov és Dvorcsenko 2025.

³⁰ Gavrilov et al. 2024, 60.

³¹ Horowitz és Reiter 2001.

kényszerítő stratégiája a civil lakosság szenvedésének fokozására épít az életminőség csökkentése révén, elsősorban a villamosenergia-infrastruktúra elleni kiterjedt támadásokon keresztül. Fontos azonban megjegyezni, hogy az orosz elrettentési gondolkodás túlmutat ezen a megközelítésen, és számol vegyi üzemek, valamint más környezetre veszélyes létesítmények elleni támadások lehetőségével is. Egy, a Nyugattal folytatott közvetlen fegyveres konfliktus esetén Moszkva szemében ezek az objektumok minden bizonnyal legitim célpontokat jelentenének, a nukleáris küszöb átlépése nélkül.

A háború arra is rámutatott, hogy Oroszország nem rendelkezik hatékony eszközzel arra, hogy költségeket rójon Ukrajna nyugati partnereire, amelyek nem vesznek közvetlenül részt a konfliktusban, ugyanakkor jelentős katonai támogatást nyújtanak Ukrajnának. Az orosz katonai gondolkodók aktívan vizsgálják, miként lehet a nem katonai eszközöket egy új típusú stratégiai műveletbe integrálni, amelynek célja a szemben álló koalíció katonai-gazdasági potenciáljának csökkentése.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Adamsky, Dmitry (Dima) 2023. *The Russian Way of Deterrence: Strategic Culture, Coercion, and War*. Stanford: Stanford University Press.
- Bronk, Justin, Reynolds Nick, Watling, Jack, 'The Russian Air War and Ukrainian Requirements for Air Defence.' *RUSI*, 7 November 2022, 29–30.
<https://static.rusi.org/SR-Russian-Air-War-Ukraine-web-final.pdf>
- Csekinov, Szergej, Bogdanov, Szergej 2010. "Asymmetrical Actions to Maintain Russia's Military Security." *Military Thought*, 1.
- Dulnyev, Pavel, Orljanszkij, Vlagyimir 2015. "Основные изменения в характере вооруженной борьбы первой трети XIX века." *Вестник Академии военных наук*,
- Horowitz, Michael, Reiter, Dan 2001. "When Does Aerial Campaign Work? Quantitative Empirical Tests, 1917–1999". *Journal of Conflict Resolution*, 45 (2).
<https://doi.org/10.1177/0022002701045002001>
- Gavrilov et al. 2024. "Два года специальной военной операции: некоторые итоги, вероятные перспективы," *Вестник Академии военных наук*, 2024 (2).
- Johnson, Dave 2019. "General Gerasimov on the Vectors of the Development of Military Strategy." *NATO Defense College Russia Studies*, Series 4/19. 30 March 2019.
<https://www.ndc.nato.int/general-gerasimov-on-the-vectors-of-the-development-of-military-strategy/>
- Kalisztratov, A., Dvorcsenko, Sz. 2025. "О дистанционном разгроме противника в операциях (боевых действиях)." *Военная мысль*, 2025 (8).
- Kofman, Michael, Fink, Anya, Edmonds, Jeffrey 2020. "Russian Strategy for Escalation Management: Evolution of Key Concepts." *CNA*, April 2020.
<https://www.cna.org/analyses/2020/04/russian-strategy-for-escalation-management-key-concepts>
- Kokosin, Andrej 2024. "Вопросы стратегического ядерного и неядерного сдерживания в политике национальной безопасности России." *Вестник Московского Университета. Серия XXV. Международные отношения и мировая политика*, 2024 (4): 11–31.
<https://doi.org/10.48015/2076-7404-2024-16-4-11-31>
- Lenthár Balázs, Megtörhető egy nép ellenállása a hátszország pusztításával? *HVG*, 2022. 12. 14.
https://hvg.hu/360/20221214_tortenelem_haboru_ellenallas_hatoszrag_polgari_lakossag_pusztitas_terrorbombazas
- Makarov, Volodimir; Reznik, Volodimir 2022. Борьба в повітряному просторі під час війни Росії проти України: узагальнення перших місяців. *Український історичний журнал*, 2022 (6): 20–21.
<https://nasu-periodicals.org.ua/index.php/uhj/article/view/7720/2022-6-2>

- McDermott, Roger N. 2025. "The War Laboratory: Ukraine and the Future of Russian Warfighting." The Saratoga Foundation, 2 October 2025.
<https://www.saratoga-foundation.org/p/new-report-the-war-laboratory-ukraine>
- McDermott, Roger N.; Bukkvoll, Tor 2017. "Russia in the Precision-Strike regime – military theory, procurement and operational impact." FFI, 1 August 2017, 31.
<https://ffipublikasjoner.archive.knowledgearc.net/bitstream/handle/20.500.12242/1291/17-00979.pdf>
- Persson, Gudrun 2025. *Russian Military Thought. The Evolution of Strategy Since the Crimean War*. Washington, D. C.: Georgetown University Press.
- Szerzsantov, Alekszandr, Pavlov, Dmitrij 2023. "Снижение военно-экономического потенциала противостоящей стороны в контексте развития теории операций." *Военная Мысль*, 2023 (11).
- Szerzsantov, Alekszandr, Pavlov, Dmitrij 2024. "Новое содержание и сущность военных операций в современных условиях," *Voennaya Mysl*, 2024 (9).
- Szkripnyik, Alekszandr 2011. "Методический аппарат ранжирования критически важных объектов противника в целях решения задачи силового стратегического сдерживания." *Вооружение и экономика*, 3 (2011).
- Szurovikin, Szergej 2014. "Формы применения и организация управления межвидовой группировкой войск (сил) на театре военных действий." *Вестник Академии военных наук*, 2014 (1).
- Vlasyimirov, Alekszandr 2018. *Основы общей теории войны. Часть I*. (Moscow: Университет «Синергия».
- Zaluzhnyi, Valerie 2025. "Politics and War. Reality vs Expectations," *Liga*, 29 November 2025.
<https://www.liga.net/en/politics/opinion/politics-and-war-reality-vs-expectations>
- Zarudnyckij, Vlagyimir 2021. "Характер и содержание военных конфликтов в современных условиях и обозримой перспективе". *Военная Мысль*, 2021 (1).

* * *

A szerző a Svéd Védelmi Egyetem (Försvarshögskolan) posztdoktori kutatója és az NKE John Lukacs Intézet külső munkatársa. A tanulmány alapjául szolgáló kutatás az NMHH-val kötött EM-1/1/2022. számú együttműködési megállapodás keretében valósult meg.